

Gorana Mlinarević

Načinjanje “tabua” i mijenjanje prevladavajućih stavova u pogledu roda (spola), seksualne orijentacije i ljudi koji žive sa HIV-om

Ova studija ispituje raskorak između položaja u kojoj se Bosna i Hercegovina trenutno nalazi i onoga što zahtijevaju kriteriji za pristupanje EU koji se tiču ljudskih prava. Naročita pažnja je posvećena pravnom i institucionalnom okviru, kao i trenutnim obrazovnim i medijskim politikama u BiH. Većina polemika o diskriminaciji koje se vode u BiH tiču se etniciteta i religije. Međutim, pitanja koja se tiču diskriminacije na osnovu roda ili seksualne orijentacije predstavljaju vrlo važne oblasti u kriterijima Evropske unije. Što prije vladajuće strukture i ostali relevantni faktori to shvate, time će pridruživanje EU postati bliže i ostvarljivije.

Metodologija ovog istraživanja kombinira metod analize sadržaja primijenjen na zakonodavstvo, dopise i različite izvještaje NVO-a. Obavila sam razgovore s različitim faktorima zastupljenim u ovom kompleksnom pitanju. Neki od njih su aktivisti/aktivistice koji rade na promoviranju prava ciljnih grupa, tužitelji/ce koji rade na predmetima nasilja u porodici, predstavnici/e NVO-a i slučajno odabrani "obični" ljudi.

Član 13 Ugovora o osnivanju evropske zajednice podrazumijeva da diskriminacija zasnovana na rodu ili seksualnoj orijentaciji može biti osnova za preduzimanje nekih radnji od strane EU. Od svake zemlje koja želi da postane članica EU očekuje se proaktivna vizija osiguravanja ljudskog prava na nediskriminaciju, koja gleda dalje od pukog osiguranja jednakopravnosti na formalnim i pravnim nivoima. Prema tome, nije samo dovoljno da država usvoji zakone koji bi zadovoljili formalin kriterij, već se mnogo više cijeni njihova uspješna implementacija.

Formalno, diskriminacija je u Bosni i Hercegovini zabranjena. Međutim, ovi zakoni, kao i odredbe o nediskriminaciji, ne implementiraju se. Diskriminacija zasnovana i povezana s patrijarhalnim normama društva predstavlja duboko ukorijenjen i široko rasprostranjen društveni problem. Zbog duboko ukorijenjenih patrijarhalnih normi, diskriminacija zasnovana na pripadnosti rodu ili seksualnoj orijentaciji u većini slučajeva ostaje tabu.

U Inicijalnom izvještaju o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima u Bosni i Hercegovini za period od 1994. do 2004. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u junu 2005. godine pod tačkom 40 (strana 16) primijetilo da je, iako veoma prisutan problem u BiH, nasilje u porodici još uvijek obavijeno velom tajne i nedovoljno se o njemu govori. Situacija je još gora u pogledu “tabuizacije” nasilja usmjerenog protiv LGBTTIQ osoba ili osoba koje žive sa HIV-om. Mnogi ljudi u BiH, a naročito trenutni nosioci vlasti, osjeća ju ugroženim od ove dvije grupe. Neodobranje LGBTTIQ osoba i stigmatizacija ljudi koji žive sa HIV-om vrlo su rasprostranjeni u Bosni i Hercegovini.

Uprkos činjenici da društvo nastavlja ignorirati nasilje nad ženama u porodici i zločine iz mržnje nad LGBTTIQ osobama ili osobama koje žive sa HIV-om, izvještaji raznih nevladinih organizacija ukazuju na uznemiravajući porast broja žrtava. Nažalost, sama država ne prikuplja adekvatne podatke o ovakvim pitanjima. Postoje neka službena statistika na državnom ili entitetskom nivou o obimu ovog problema, ali ona nije pouzdana. U vezi s nasiljem nad ženama u porodici postoje malo konkretniji podaci, koji se mogu dobiti u ministarstvima unutrašnjih poslova, dok o zločinima iz mržnje i nasilju nad LGBTTIQ

osobama i osobama koje žive sa HIV-om nema službenih prijava, jer se pripadnici ovih grupa boje prijaviti takve slučajeve.

S obzirom na brzinu promjena i opći interes vladajućih političkih struktura u odnosu na pomenuta pitanja, moglo bi proći još nekih 15-20 godina dok zakoni Bosne i Hercegovine ne stignu standarde Evropske unije u pogledu nediskriminacije. Uz to, napredak u vezi s implementacijom još je i lošiji: još uvijek su samo mali pomaci napravljeni u pogledu stvarnog bavljenja pitanjima nediskriminacije. Nije dovoljno samo usvojiti zakon i očekivati da se sam implementira; potrebno je poduzeti izvjesne korake u promoviranju i implementaciji tog zakona.

Nije dovoljno samo povući "stoljećima" duge diskriminacijske zakone. To se može smatrati samo prvim korakom u borbi protiv diskriminacije. Vlada treba da postavi programe širokog spektra koji su namijenjeni progresivnom umanjenju nivoa šovinizma i homofobije u društvu i promoviranju prihvatanja uspješnih žena, homoseksualnih osoba i osoba koje žive sa HIV-om.